

PROTECȚIA PENALĂ A VIEȚII SOCIALE ȘI INTIME A PERSOANEI

ION IFRIM*
ROXANA OANA IONESCU

ABSTRACT

THE CRIMINAL PROTECTION OF THE INDIVIDUAL'S SOCIAL AND PRIVATE LIFE

Protection is achieved by the rules of politeness, ethics, and common sense, which require of a person not to impose his/her presence, under any circumstances, if another person desires to be alone. Of course, if the infringement of these limits does occur, through acts of harassment against an individual, the criminal rules should be applied in full.

Keywords: criminal protection, social life, private life, the dignity of the person.

1. În condițiile existenței statului de drept, dreptul penal este chemat să asigure cadrul juridic corespunzător, pentru apărarea valorilor sociale fundamentale. În cadrul valorilor sociale apărate de legea penală, un loc important îl ocupă protecția persoanei și a drepturilor acesteia.

Protecția vieții private constituie o preocupare de dată recentă a dreptului penal. Se știe că nevoia de singurătate, de meditație într-o izolare corespunzătoare este proprie societății moderne.

În societatea antică indivizii duceau o viață preponderent publică (în *agora*, în *forum*), nu simțeau nevoia să se izoleze; în Republica lui Platon nu era loc pentru viață privată¹.

2. Ocrotirea vieții private a fost teoretizată de renumiți filosofi încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, un asemenea caracter l-a avut elogiul adus de Benjamin Constant libertății private, privită ca fundament al vieții moderne, și de John Stuart Mill, care afirma că singura justificare a retragerii în singurătate este aceea de a evita orice lezare adusă celor ce ne înconjoară. Benjamin Constant

* Address correspondence to Ion Ifrim, drd. cercetător științific gr. III, Institutul de Cercetări Juridice „Andrei Rădulescu” al Academiei Române, București, e-mail: ionut_ifrim24@yahoo.com.

¹ Eliodor Tanislav, *Ocrotirea penală a dreptului la intimitate*, „R.D.P.”, 1998, nr. 3, București, Editura M. Of., p. 42.

(1767–1830) a fost principalul teoretician și fondator al democratismului politic liberal din perioada modernă franceză. Principala lui preocupare a fost analiza libertății individului în strânsă corelație cu Constituția: „nicio libertate fără Constituție și nicio Constituție fără libertate”. După părerea sa, în societatea modernă, libertatea individului este personală, civilă și cetățenească și constă în independența acestuia față de stat, față de autoritate. John Stuart Mill, filosof englez, unul dintre cei mai influenți gânditori liberali ai secolului al XIX-lea, a considerat individualismul ca scopul cel mai de preț al acestui secol. Pentru a atinge starea ideală, omul trebuie să beneficieze de libertate: libertatea de exprimare și evaluare a opiniilor și dorințelor. Scopul desăvârșirii individului este desăvârșirea societății; cu cât mai mare este gradul de individualitate, cu atât sporește și gradul de civilizație a unei societăți, garantând astfel fericirea întregii comunități.

Dreptul la viața privată, asociat uneori cu dreptul la imagine, face și obiectul protecției prin legi speciale. Menționăm câteva acte normative semnificative: Legea audiovizualului (nr. 504/2002), care prevede că menirea oricărei forme de comunicare audiovizuală este protejarea demnității umane și, în special, a minorilor²; Legea nr. 677/2001³ are ca scop „garantarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor fizice”, în special dreptul la viață intimă, familială și privată, cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal. Orice prelucrare de date cu caracter personal poate fi efectuată numai dacă persoana vizată și-a dat consimțământul în mod expres și neechivoc pentru această prelucrare.

3. Traducând în viață documentele amintite, legiuitorul român a instituit o serie de mijloace de protecție a *vieții private*. Printre acestea se numără mijloacele de drept constituțional (este vorba de prevederea Constituției în vigoare, adoptată în luna decembrie 1991 și revizuită prin referendumul din 18–19 octombrie 2003, referitoare la drepturile și libertățile fundamentale, precum și referințele cu privire la viața intimă, familială și privată).

Alte mijloace de ocrotire a vieții private sunt prevăzute în Codul penal în vigoare, cum ar fi incriminarea faptului de violare a secretului corespondenței, a comunicărilor, a convorbirilor, cât și în noul cod penal, care incriminează faptul de imixtiune abuzivă, de la distanță, în viața intimă a persoanei, prin captarea, de la distanță, de imagini, sunete legate de viața personală a celui vizat, prin înregistrarea de la distanță a convorbirilor purtate, a destăinuirilor făcute, prin obținerea de fotografii din locurile private, care ar putea dezvălui manifestări intime ale persoanei.

Asemenea fapte ar urma să fie mai grav sancționate, în măsura în care cel care obține pe această cale sunete, imagini, documente secrete din viața intimă a persoanei, le dezvăluie și altor persoane sau le dă publicității fără consimțământul

² Textul a fost publicat în M. Of. al României, Partea I, nr. 534, din 22 iulie 2002.

³ Legea nr. 677/2001, privind protecția persoanelor, prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date.

celui vizat. Mult mai grav va fi sancționat acela care săvârșește asemenea fapte din dorința de profit, chiar și prin șantaj, precum și acela care are calitatea de funcționar⁴.

Este interesantă, sub acest aspect, experiența altor țări.

Astfel, codul penal francez incriminează (art. 226-1), ca atingeri aduse vieții private a persoanei, faptele de captare, înregistrare sau transmitere, fără consimțământul persoanei, a cuvintelor pronunțate cu titlu privat sau confidențial, precum și fixarea, înregistrarea, transmiterea fără consimțământ, a imaginii unei persoane care se află într-un loc privat. De asemenea, legea penală franceză incriminează fapta unei persoane de a se introduce sau a se menține în domiciliul altuia cu ajutorul unor manopere, a amenințării sau pe căi de fapt, ori prin constrângere, în afară de cazul în care legea o permite.

Codul penal model american⁵ ocrotește dreptul persoanei la viața privată, prin incriminarea faptelor care aduc atingere, concomitent, și intimității persoanei, cum ar fi pătrunderea ilicită în locuri private, cu intenția de a asculta sau supraveghea o persoană, ori instalarea în locuri private a unor dispozitive pentru ascultarea de la distanță a convorbirilor. În concepția americană, pentru a determina gradul de intimitate a convorbirii, trebuie să se țină seama de două criterii: acela ca persoana în cauză să se aștepte la aprecierea convorbirii ca fiind de natură intimă (criteriu subiectiv) și ca această așteptare să aibă caracter rezonabil, în raport cu regulile dominante în societate (criteriu obiectiv)⁶.

Intimitatea este o parte componentă a vieții private și constituie un element esențial al dezvoltării armonioase a omului, în special într-un stat democratic și bazat pe legalitate.

Așa se explică și motivul pentru care marile organisme supranaționale, precum și mai multe state, au inclus această valoare printre drepturile esențiale ale omului, protejate nominal prin Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată prin votul cvasiunanim al statelor-membre ale acestei organizații interguvernamentale la 10 decembrie 1948, prin Rezoluția 217 A (III)⁷.

În plan regional european, drepturile omului sunt recunoscute în acte de drept public internațional cu valoare regională, precum: *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* (Roma, 1950 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1953), amendată prin Protocolul nr. 11 la 11 mai 1994 (Convenția este ratificată de Parlamentul României, prin Legea nr. 30/1994); precum și Documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței pentru dimensiunea umană a C.S.C.E. (Copenhaga, 29 iunie 1990)⁸.

⁴ Eliodor Tanislav, *Protecția penală a dreptului de intimitate în perspectiva noului Cod penal*, „Dreptul”, 2003, nr. 8, p. 126.

⁵ American Law Institute, *Model Penal Code*, Philadelphia, P. A., 1985, p. 195.

⁶ Eliodor Tanislav, *op. cit.*, p. 126.

⁷ Declarația Universală a Drepturilor Omului; Rezoluția 217 A (III) a fost proclamată prin vot de către Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948, (a se vedea Jean Touscoz, *Droit international*, Paris, Presses Universitaires de France, 1993, p. 206-207).

⁸ *Drepturile Omului. Documente adoptate de organisme internaționale*, București, Editura Adevărul, 1990.

Orice persoană are dreptul la intimitate, chiar dacă se află pe stradă, în parcuri (împotriva actelor de acostare din partea altor persoane, ori a siluirii, în orice mod, a dorinței acesteia de a fi singură). În asemenea situații, ocrotirea intimității este asigurată prin normele de politețe, ale moralei, ale buneicuviințe, care pretind celor din jur să nu-și impună în niciun mod prezența, dacă o persoană nu dorește aceasta. Evident, dacă depășirea acestor limite are loc prin acte de agresiune la adresa persoanei izolate, vor opera normele penale, care ocrotesc viața, integritatea corporală, libertatea, inviolabilitatea vieții sexuale, demnitatea persoanei, bunurile acesteia etc.

Cei care violează viața intimă a persoanei ar putea fi excluși din rândurile prietenilor acesteia, ori vor putea fi considerați nepoliticoși, eventual imorali (de pildă, dacă privesc prin gaura cheii la ceea ce face o persoană în intimitate). În asemenea situații, persoana ar putea folosi căile legale, cum ar fi plângerea administrativă contra factorului poștal care nu-i aduce corespondența, pensia sau jurnalele etc., ori ar putea cere sancționarea contravențională a celor care îi tulbură dreptul la intimitate.

Dacă se creează fapte mai grave (de pildă, un vecin răuvoitor îi taie unei persoane firele electrice, ori îi închide apa de la contorul comun), prin care s-ar încălca dreptul persoanei la intimitate, atunci încălcarea n-ar putea fi eficient reprimată prin mijlocirea sancțiunilor morale sau administrative, ci prin mijlocirea legii penale. Ocrotirea intimității persoanei, în cadrul domiciliului, va fi realizată cu aceleași mijloace prin care se asigură și viața privată a persoanei.

În cadrul dreptului la intimitate, drept pe care o persoană poate să și-l exercite chiar fiind împreună cu alte persoane, cărora le împărtășește dorințele, gândurile, ideile sale, merită analizată și situația persoanei care pretinde să fie numai cu ea însăși, să se izoleze de celelalte, să fie lăsată în pace cu gândurile, dorințele, aspirațiile ei, dar și cu manifestările ei exterioare, prin care să-și releve personalitatea, nestingerită de nicio influență din afară. În principal, ocrotirea singurătății persoanei este asigurată tot prin normele morale, prin cele de politețe, de conviețuire socială.